

Erfgoed
voor iedereen.

Als monumenten
kunnen praten

Parel in
de Peel

🏠 Jan van Bavel uit Nieuw-Vossemeer maakte in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 de grote watersnood mee. Hij heeft kort daarna zijn verhaal op papier gezet. Een bijzonder document. Zie pagina 18.

Inhoud

Erfgoed voor iedereen, inclusie bij heemkundekringen	4
Als monumenten kunnen praten	10
- Levend erfgoed: traditie en immaterieel erfgoed	11
- Samen optrekken op monumentendagen	15
De watersnoodramp in Nieuw-Vossemeer	18
Een verborgen parel in de Peel	24
Een heemkundekring besturen: hoe doe je dat?	28
Voor Frans van de Pol geen zwart gat	30
Jeugdcanon van Bergen op Zoom	32
De ramen van de Kruisherenkapel Uden	34
Wim Konings nieuw bestuurslid van Brabants Heem	36
Onderscheidingen Brabants Heem	38
Agenda en jubilea	42
Colofon	43

Van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Inclusie. Een woord dat voor heemkundekringen en erfgoedorganisaties steeds meer betekenis krijgt. Iedereen kan en mag meedoen, zonder zichzelf te hoeven veranderen, zo is daarbij het uitgangspunt. Het gaat verder dan alleen wat tot voor kort 'allochtonen' heette. Ook mensen met een functiebeperking, minderheidsgroepen en transgenders horen er bij. In deze uitgave schrijft Ineke Strouken uitgebreid hierover.

Een Brabants Erfgoedweekend tijdens de jaarlijkse Open Monumentendagen staat al enige tijd op de agenda van Brabants Heem. Dit jaar krijgt dat streven extra aandacht. In deze uitgave gebeurt dat met een artikel over levend erfgoed én met een artikel over hoe in de gemeente Oss in de 26 kernen wordt samengewerkt om van de Open Monumentendagen een succes te maken.

Van de andere onderwerpen in deze uitgave springt het verhaal van een slachtoffer van de watersnoodramp van 1953 er uit. Jarenlang werd het in Nieuw-Vossemeer bewaard, Cor van Geel van de plaatselijke heemkundekring bewerkte het voor deze uitgave van De Koerier. Veel leesplezier!

Zeeland, maart 2023

Tjeu van Ras

tjeuvanras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave komt uit in juni 2023.

Kopij dient uiterlijk maandag 5 juni 2023 binnen te zijn.

Erfgoed voor iedereen, inclusie bij heemkundekringen

door Ineke Strouken

Een woord dat tegenwoordig veel gebruikt wordt, ook in de erfgoedsector, is inclusie. Inclusie betekent dat in de hedendaagse samenleving iedereen erbij hoort en gelijkwaardig is. Inclusie is de insluiting van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardigheid in de samenleving. Inclusie staat tegenover uitsluiting en discriminatie. Tegenwoordig zijn wij steeds meer bewust dat in onze maatschappij sommige groepen uitgesloten en gediscrimineerd worden. Vaak doen wij dat niet expres, maar is het zo gegroeid. Inclusie betekent dat iedereen kan en mag meedoen, zonder zichzelf te hoeven veranderen. Wat betekent dat voor heemkundekringen?

◀ *Gezinnen van
KNIL-militairen 1948.*

‘Witte’ mannen en vrouwen boven grofweg de vijftig jaar

Inclusie doet bij veel mensen vaak denken aan groepen mensen met een andere dan traditionele Nederlandse culturele achtergrond. De groepen die wij vroeger ‘allochtoon’ noemden. Inclusie gaat veel verder. Ook mensen met een functiebeperking, minderheidsgroepen en transgenders horen er bijvoorbeeld bij. Inclusie betekent dat je niemand uitsluit ongeacht etniciteit, ras, religie, seksualiteit, genderidentiteit of handicap. Heemkundekringen bestaan vooral uit ‘witte’ mannen en vrouwen boven grofweg de vijftig jaar. Dat heeft niets met uitsluiting te maken, ik weet dat bij heemkundekringen iedereen

welkom is. Voor sommige groepen staat het documenteren en onderzoeken van de lokale geschiedenis ver af. Deze mensen zullen zich niet meteen aangetrokken voelen tot heemkunde. Toch denk ik dat het voor heemkundekringen mogelijk is om inclusie in praktijk te brengen. Vanuit mijn ervaring bij het Nederlands Centrum voor Volkscultuur wil ik een paar mogelijkheden bespreken.

Gedeeld erfgoed

In Nederland leven veel mensen met een andere culturele achtergrond. Was Brabant twee generaties terug nog een rooms-katholieke samenleving, nu heeft in de grote steden meer dan een kwart van de bevolking een migratieachtergrond. Wat weten wij van hun geschiedenis en cultuur? Weet u wat Chanoeka voor feest is, of Holi Phagwa en Ketu Koti? Welke betekenis de leeuw en de draak hebben

Weet u wat voor feest Chanoeka of Holi Phagwa is?

in het Chinees Nieuwjaar? Mensen uit Suriname en Caribisch Nederland kennen de geschiedenis van Nederland beter dan wij hun geschiedenis. Wat weten wij van de koloniale geschiedenis van Indonesië? Het is heel interessant om daar meer over te weten. Nodig eens iemand uit om daar wat over te vertellen. Er zijn steeds meer mensen die onderzoek doen naar hun geschiedenis, bijvoorbeeld naar de Chinese of Nederlands-Indische cultuur. Veel Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders zijn met het slavernijverleden bezig. ▶

Inmiddels delen wij ook samen een verleden. Daar kunnen de verschillende betrokkenen anders tegenaan kijken. In Vught hebben de familieleden van ex-KNIL-militairen een ander verhaal dan de oude Vughtenaren bijvoorbeeld.

Mét de gemeenschap

Een project waar ik veel van geleerd heb is: 'Werken, werken, werken, de geschiedenis van de gastarbeiders in Tilburg en omstreken'. Twintig jaar geleden was er nog nauwelijks belangstelling voor deze toch zo belangrijke periode in de geschiedenis. Het project bestond uit interviews met de eerste gastarbeiders die naar Brabant kwamen, het fotograferen van foto's uit hun privéarchief, interviews met Nederlandse collega's en andere betrokkenen en archief- en krantenonderzoek. Het resulteerde in een prachtig boek en reizende tentoonstelling. Na een schitterende start in de bibliotheek van Tilburg waar het boek en de tentoonstelling gepresenteerd werden, zakte het project in elkaar. Het boek werd niet verkocht en voor de tentoonstelling was geen belangstelling. Om ons doel te bereiken zijn wij zelfs letterlijk de markt opgegaan. Pas later, toen er veel meer belangstelling was gekomen voor de tijd van de gastarbeid, werd het boek beter verkocht.

Ik heb mij vaak afgevraagd hoe zo'n mooi project kon doodbloeden. Waren wij te vroeg met het project en was het nog te kort geleden om er interesse in te hebben? Achteraf denk ik dat wij een grote fout hebben gemaakt door als 'witte Nederlanders' de geschiedenis van de gastarbeiders te schrijven. Als wij het niet top-down hadden aangepakt, hadden wij misschien geen boek gemaakt, maar ontmoetingen en vraaggesprekken georganiseerd. Daarom wat je ook doet, doe het niet over maar mét de groep waar het over gaat. Geef de mensen zelf het recht om het zich toe te eigenen.

Eigen geschiedenis

Als heemkundekringen of musea vragen hoe ze jongeren kunnen bereiken, zeg ik altijd: elke generatie heeft zijn eigen geschiedenis. Laat jongeren zelf een tentoonstelling inrichten

Hoe kon zo'n
mooi project
doodbloeden?

🏠 Homo-
demonstratie
1979.

over hun jeugd. Dat geldt voor alle groepen. In Museum de Vier Quartieren heb ik eens de carnavalsvereniging gevraagd om een pop-up tentoonstelling in te richten. Dat deden ze anders dan dat ik dat gedaan zou hebben, maar het was een groot succes. In één maand trok het museum meer bezoekers dan normaal in een half jaar, vooral ook omdat de carnavalvierders zelf de rondleidingen verzorgden.

Het Stadsmuseum Tilburg is daar ook goed in. Niet de conservator beslist wat in de collectie wordt opgenomen, maar de mensen zelf. Heemkundekringen kunnen gemeenschappen helpen hun geschiedenis uit te zoeken of hun verhalen op te tekenen. Daar zijn ze immers sterk in. Inspirerend voorbeeld is het project Chinese Brabanders van Erfgoed Brabant.

De mensen zelf
beslissen wat in
de collectie komt

Buiten de eigen muren

Heel veel heemkundekringen laten hun gezicht al op zoveel mogelijk plekken zien. Ik vind kermis altijd een prachtige kans. Kermis- en circusmensen worden tot de minderheidsgroepen gerekend en zijn fantastisch om mee samen te werken. ➤

Bovendien op een kermis komt iedereen en bereik je mensen die je normaal niet zo gemakkelijk kunt bereiken. Kermis was een belangrijk feest waar mensen het hele jaar voor spaarden en waar veel herinneringen aan verbonden zijn. Kermis bestaat in 2023 duizend jaar en staat op de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. In aanloop kun je bijvoorbeeld plaatsgenoten oproepen om foto's en herinneringen in te sturen en waar je een tentoonstelling op bouwhekken van kunt maken. De Stichting Kermiserfgoed en de Stichting Rijdende School kunnen helpen bij het leveren van materiaal over het kermisleven.

◀ *Turkse gastarbeiders
in de kost in Tilburg
1966.*

Festivals en optochten zijn een ideale manier om samen te werken. Samenwerken gaat verder dan bijvoorbeeld een paar groepen uitnodigen om in een optocht mee te lopen. In Utrecht hadden we een denktank van vertegenwoordigers uit verschillende culturen. Een van de leukste en goedkoopste projecten was een gezamenlijk ontbijt. Als je denkt dat heel Nederland ontbijt met een kop koffie en een boterham met kaas dan heb je het mis. Elke cultuur heeft haar eigen ontbijtgewoonten.

Kennis overbrengen

Heemkundekringen hebben vaak wel ervaring met het vertalen van hun kennis naar het onderwijs, maar hoe zit het met mensen met een functiebeperking? Hoe betrek je die bij de geschiedenis van je woonplaats? Faro, Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, heeft ervaring met het maken van apps voor

**Elke cultuur
heeft zijn eigen
ontbijtgewoonten**

doven en slechthorenden en blinden en slechtzienden. Hun website is zeker de moeite waard om een keer te bekijken. De brochure 'OngeZIEne Rijkdom, blinden en slechtzienden openen de blik op kunsten en erfgoed' is een aanrader. Verder is heemkunde natuurlijk heel geschikt voor reïniscentie projecten, waarbij bewust herinneringen worden opgehaald met objecten, foto's en muziek.

Inclusie

Bij inclusie is het belangrijk, dat mensen met elkaar in gesprek gaan, dat iedereen kan mee doen en mee kan praten en dat naar iedereen geluisterd wordt. Dat betekent niet dat je alle geschillen moet wegpoetsen. Verschillen zijn er, maar ga er met respect over in dialoog en luister naar elkaar. Inclusie is samen overleggen: 'wat willen jullie documenteren over jullie erfgoed', 'hoe willen jullie dat presenteren' en 'hoe kunnen wij jullie daarbij helpen'.

De foto's bij dit artikel komen uit het Nationaal Archief

Inclusie staat voor een open en respectvolle samenleving waarin iedereen mee kan doen.

Bestuursakkoord 2020-2023 provincie Noord-Brabant.

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in juni 2023.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 5 juni 2023 naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's en illustraties graag minimaal 1,5 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op www.facebook.com/brabantsheem

Als monumenten kunnen praten

Brabants Erfgoedweekend

In 2023 - op zaterdag 9 en zondag 10 september - is het thema van Open Monumentendag en daarmee ook van het Brabants Erfgoedweekend, 'Levend Erfgoed, als monumenten kunnen praten'. Hoe kunnen heemkundekringen en erfgoed-organisaties lokaal hier invulling aan geven? In deze uitgave van De Koerier twee artikelen over het Brabants Erfgoedweekend/Open Monumentendagen. Ineke Strouken schrijft over levend erfgoed, Tjeu van Ras over de jaarlijkse activiteiten in de gemeente Oss met haar 26 kernen.

Hubertusviering Oirschot.
(Foto: Martin van Wulfen)

Levend erfgoed: traditie en immaterieel erfgoed

door Ineke Strouken

Op de website van Open Monumentendag staat het thema voor dit jaar omschreven als 'Levend Erfgoed, als monumenten kunnen praten'. Levend erfgoed zijn de gebruiken en gewoonten, de tradities, die van generatie op generatie worden doorgegeven, maar die vandaag de dag nog in praktijk gebracht worden.

Het zijn hedendaagse levende tradities. Het gebruik bijvoorbeeld om op een beschuit met muisjes te trakteren als er een kindje geboren is, een typische Nederlandse traditie. Of een kaarsje aansteken bij Moeder Maria als je iemand in gedachten steun wilt bieden. Het zijn hedendaagse gebruiken, gedragen door mensen van nu, maar met een historische wortel. Zonder mensen geen levend erfgoed. Alhoewel, in Vlaanderen rekenen ze onder het levend erfgoed ook de traditionele huisdierrassen, zoals de Sint-Hubertushond en de Leuvense kropper.

Daarom vind ik het vreemd dat Open Monumentendag er deze slogan aan verbindt: 'Levend erfgoed, als monumenten konden praten'. Ik begrijp het wel. Open Monumentendag is van oorsprong een dag waarop normaal gesloten monumenten bezocht kunnen worden. De laatste jaren hebben ze dat langzaam verruimd. Met het Brabants Erfgoedweekend wil Brabants Heem de lokale organisaties breed laten samenwerken met andere (erfgoed-) partners.

Uitwerking

Open Monumentendag werkt het thema op twee manieren uit, en ik vertaal dat in eigen woorden:

1. Elk gebouw was ooit in gebruik, als woonhuis, kerk, klooster, boerderij, fabriek. Ooit woonden en/of werkten er mensen. Ze trouwden, kregen kinderen en stierven. Ze werkten en gingen naar de kerk of kroeg. Elk gebouw heeft een menselijk verhaal. Dat verhaal wil het Comité Open Monumentendag vertellen en laten herleven. De geschiedenis van het dagelijks leven dus. ➤

- Open Monumentendag wil de ambachten centraal stellen en hoe die ambachten terug te koppelen of te vinden zijn in monumenten. Een klompenmakerij, smederij of een zadelmakerij bijvoorbeeld. Maar ook de ambachten die nodig zijn om een gebouw te bouwen, zoals een steenhouwer, rietdekker, houtsnijwerker, glazenier, of om een interieur in te richten, te denken aan een stoelenmatter, meubelmaker, behangontwerper, klokkenmaker en borduurster. Dit soort ambachten zijn in elke plaats te vinden.

Traditie - immaterieel erfgoed

Bij levend erfgoed horen twee termen: traditie en immaterieel erfgoed. Deze termen gaan tegenwoordig vaak hand in hand. Beiden gaan over hedendaagse cultuuruitingen die van generatie op generatie worden doorgegeven. Bij immaterieel erfgoed gaat het altijd om een traditie, maar niet alle tradities behoren tot het immaterieel erfgoed.

Bij immaterieel erfgoed gaat het om een bewust en actief proces, waarbij de gemeenschap de traditie beschouwt als het eigen erfgoed en zich actief inzet om het door te geven aan de toekomst. Bij koffie drinken bijvoorbeeld denk je niet aan een traditie, maar de corsobouwers en de molenaars zetten zich bewust in om hun traditie in stand te houden en door te geven. Dat proces heet het borgen van immaterieel erfgoed. Dat is altijd een dynamisch proces. Zowel tradities als immaterieel erfgoed worden altijd gedragen door groepen mensen, de gemeenschappen.

Tradities in Brabant

Behalve dat je op het Brabant Erfgoedweekend de geschiedenis van het dagelijks leven in bepaalde gebouwen kunt presenteren, zou het ook heel erg mooi zijn als de heemkundekringen samen met de traditie- en immaterieel erfgoedgemeenschappen uit hun woonplaats dit jaar het Brabants Erfgoedweekend gebruiken om het echte levende erfgoed in de schijnwerpers te zetten. Wij hebben sinds vorig jaar het boek 'Tradities in Brabant' waar bijna alle heemkundekringen aan meegewerkt hebben.

Niet alle tradities
behoren tot het
immaterieel erfgoed

► Kermis in Oirschot.
(Foto: Ineke Strouken)

Dat is een fantastische inventarisatie, maar de meeste heemkundekringen hebben niet één, maar meerdere tradities ingeleverd en wie nog wat beter zoekt komt talloze tradities op het spoor die zijn te gebruiken. Elk plaats is rijk aan tradities. Laten wij die samen voor het voetlicht brengen.

Brabants Heem stimuleert de verbinding van heemkundekringen met immaterieel erfgoedgemeenschappen. Beide organisaties houden zich bezig met (een aspect) van de lokale geschiedenis. Brabants Heem roept op om samen te werken. Dus samen een denktank vormen en samen nadenken hoe je het levend erfgoed zichtbaar en beleefbaar kunt maken.

**Brabants
Erfgoed
Weekend**

**Brabants Erfgoedweekend, samen levend
erfgoed zichtbaar en beleefbaar maken.**

Voorbeelden

Etten-Leur is één van de weinige plaatsen waar kopermaandag nog gevierd wordt. Koppermaandag is de maandag na Driekoningen, 6 januari. Drukkers drukten dan een kopermaandagprent, een heilwens op het nieuwe jaar. In Etten-Leur wordt nog elk jaar een kopermaandagprent aangeboden aan de burgemeester. De heemkundekring en het Drukkerijmuseum kunnen én de geschiedenis van Koppermaandag presenteren én een tentoonstelling van kopermaandagprenten organiseren én met de drukkers in Etten-Leur bezoekers rondleiden in de drukkerijen en wellicht zelf een kopermaandagprent laten drukken.

In 's-Gravenmoer zou de heemkundekring samen met de Kantkloskring Het Molenwiekje een foto en mutsententoonstelling kunnen organiseren met demonstraties kantklossen. De heemkundekring Udenhout had het kermiskoekloteren voor het boek ingeleverd. Een prachtige gelegenheid om een expositie te organiseren over kermis en wie weet mag er voor één keer buiten de kermis gekoekloterd worden. Het is in september nog een maandje te vroeg om mikkemannen of klaaskoeken te bakken, maar wellicht kan de heemkundekring Kaatsheuvel samen alvast met bakkers beginnen. Net als de heemkundekring Oirschot en Hubertusjagers met de hubertusbroodjes. En als ik in Gerwen zou wonen zou ik gaan samenwerken met de Sintimuzikanten. Zo zijn heel veel mogelijkheden te bedenken. ■

Albert van der Zeijden.

'Levend Erfgoed' ofwel 'Living Heritage' is een internationaal bekende term die wijlen Albert van der Zeijden in 2003 bedacht heeft voor zijn tijdschrift 'Levend Erfgoed', uitgeven door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur. Alle nummers van het tijdschrift zijn op www.albertvanderzeijden.nl te downloaden. Later heeft hij de titel 'Heritage Alive, voices and practices' gebruikt voor het aan UNESCO gelinieerde ICE-NCO-forum tijdschrift.

Samen optrekken op monumentendagen

De busexcursie van de Open Monumentendag in 2022 ging onder andere naar de smederij in Ravenstein. (Foto: Gerard Schut)

door Tjeu van Ras

Het Stadsarchief Oss is elk jaar de spin in het web voor activiteiten tijdens de Open Monumentendagen. Een spin die zorgt dat in een groot aantal van de 26 kernen die de gemeente Oss telt een gezamenlijk programma wordt gepresenteerd. Heemkundekringen vervullen daarbij een belangrijke rol en die telt de gemeente nogal wat.

Monumenten staan centraal, maar in de stad Oss en in de kernen die tot de gemeente behoren, zijn tal van andere activiteiten. Een voorbeeld van hoe de monumentendag een veel bredere invulling kan krijgen, al noemen ze het in Oss nog geen Brabants Erfgoedweekend. De heemkundekringen uit Geffen, Lith, Megen Ravenstein en Haren werken mee, alsmede monumentenverenigingen uit de gemeente. Martine Eerelman, erfgoedsspecialist bij het Stadsarchief Oss is uitermate content met de wijze waarop zij met de andere organisaties kan samenwerken.

Behulpzaam

Eerelman kwam 15 jaar geleden vanuit Hilversum naar Oss. De wijze waarop de monumentendagen worden opgezet is deels hetzelfde als die indertijd in Hilversum werden georganiseerd, al is het in Oss groter en uitgebreider. "Het begint met het jaarlijkse thema. In april komen alle contactpersonen bij elkaar en maken we een rondje wat eenieder denkt te gaan doen. Wat voor activiteiten komen er aan, gebeurt er iets extra's, dat soort vragen komt aan bod. En daarbij vragen wij waar we behulpzaam kunnen zijn."

Open Monumentendagen zijn landelijk actief voor projecten op scholen om de schooljeugd erbij te betrekken. Daar is in Oss en de dorpen van de gemeenten elk jaar weer voldoende belangstelling voor, al constateert Martine Eerelman dat het nogal kan variëren. “Maar interesse van het onderwijs en bij de kinderen is er zeker.” Tijdens het monumentenweekend kan de organisatie rekenen op een vaste belangstelling. “Er we krijgen steeds goede reacties. Dat was zeker het geval na de coronaperiode. Mensen waren blij, dat ze weer mee konden doen.”

De organisatie heeft een vast netwerk opgebouwd om elk jaar het thema uit te kunnen voeren. Heemkundekringen zijn een belangrijke partner, maar zeker ook plaatselijke toeristenbureaus als de Toeristische Informatie Punten, de bibliotheken en de scholen. Het aanbod aan monumenten in stadjes als Ravenstein en Megen, maar ook van dorpen als Haren, Lith en Maren-Kessel is groot. “Het zijn toch vooral oude monumenten als kerken, kloosters e.d. In totaal kunnen er elk jaar 40 à 50 monumenten worden bezocht. Monumenten in particulier bezit zijn helaas wat minder beschikbaar,” aldus Eerelman.

Vast onderdeel

De activiteiten zijn zowel op zaterdag als zondag. Vast onderdeel is een busreis door het gebied. “We stoppen altijd bij twee monumenten. Gelegenheid om die te bekijken en uitleg te krijgen, maar ook goed voor een koffiepauze. En – afhankelijk van de mogelijkheden en het weer – zijn er korte wandelingen in de historische kernen van Ravenstein en Megen en in dorpen van de voormalige gemeente Lith.” Erfgoedwethouder Sydney van den Bergh van Oss is tijdens de busreis de vaste gids. Ook oud-wethouder René Peters, tegenwoordig Kamerlid voor het CDA is van de partij. De busreis is teruggebracht van twee dagen naar één dag.

Mede door financiële steun van de gemeente kan het Stadsarchief elk jaar zorgen voor goed promotiemateriaal en voor de uitgave van een handzame gids, waarin de monumenten worden beschreven. In 2019 verscheen een

▲ Martine Eerelman.
(Foto: Tjeu van Ras)

▲ De presentatie van een boekje aan wethouder Van den Bergh met wandelroutes in Maren-Kessel als onderdeel van de busexcursie.
(Foto: Martine Eerelman)

‘Dichtbundel monumentale poëzie’, een boekwerkje waarin dichters zich lieten inspireren door de monumenten. In de dichtbundel worden de monumenten beschreven, waarbij vervolgens een gedicht is geplaatst. Fotoclub Jomatico werkte mee en dat leverde een fraaie uitgave op met foto’s, tekst en gedichten. Er was een fotowedstrijd en in samenwerking met cultureel centrum De Muzelinck was er live-muziek in een aantal monumenten en er waren twee geocacheroutes uitgezet, zoektochten naar verborgen ‘schatten’ op basis van GPS-coördinaten. ■

Oproep

Brabants Heem roept de aangesloten heemkundekringen/erfgoedorganisaties op om hun activiteiten tijdens het Brabants Erfgoedweekend van 9 en 10 september te melden. Op de website www.brabantsheem.nl en op Facebook kunnen die activiteiten worden vermeld. Het geeft meer bekendheid en het is voor andere belangstellenden een bron van informatie waar ze gebruik van kunnen maken. Stuur uw informatie - tekst en foto's/illustraties - naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

De watersnoodramp in Nieuw-Vossemeer

Wijlen Jan van Bavel uit Nieuw-Vossemeer maakt in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 de grote watersnood mee. Hij heeft kort daarna zijn verhaal op papier gezet. Jan van Bavel is ruim 40 jaar geleden overleden, maar het verhaal is in het bezit van de heemkundekring Ambachtsheelijkheid Nieuw-Vossemeer. Cor van Geel had dat jarenlang in zijn bezit.

Jan van Bavel woonde in de kinderjaren van Cor van Geel tegenover hem. Hij is vrij jong gestorven en ook zijn vrouw is al lange tijd geleden overleden. Hij had geen kinderen en er leeft geen naaste familie meer van hem. Cor van Geel heeft het verhaal uitgetypt en de oude spelling waarin het geschreven was vervangen door de huidige spelling en verder de tekst zo gelaten zoals hij hem geschreven heeft. Hieronder het verhaal van Jan van Bavel.

🏠 Doorbraak Kaai
1 februari 1953
Nieuw-Vossemeer.

1 februari, Nieuw-Vossemeer Watersnoodramp 1953

Na een heerlijke nachtrust genoten te hebben, werden we 's morgens gewekt door de gierende winden, het geklos van het water. 't Was 5.30 uur in de morgen. We hoorden iets maar wisten niet wat we hoorden. We staken een lucifer aan en tot onze grote verbazing zagen we water in de huiskamer staan, er stond een halve meter. Vlug wipten we uit bed, niet vermoedende de ramp en de ellende, waarmee we getroffen werden. Onze eerste gedachten gingen uit naar een wolkbreuk of iets dergelijks, maar toen we goed en wel in de huiskamer stonden spoelde het water langs alle richtingen de woning binnen, ja met zo'n geweld, dat er om zich te kleden geen tijd meer restte. Er moest vlug gehandeld worden en daar we nog niets wisten wat er eigenlijk aan de hand was wierpen we een raam open om daarlangs de woning te kunnen verlaten en ons daarlangs naar veiliger oord te kunnen begeven. Maar ach moedeloos staarden we elkaar maar eens aan, een zee met water daar buiten, vluchten was voor ons onmogelijk. Steeds gierde de wind maar door en kwam het water steeds hoger.

Een gedachte redde ons, vluchten naar de zolder. Schoorvoetend door het water, baanden we ons naar de keuken waar de ladder stond, doch deze was door het water omver geslagen. IJlings werd deze overeind gezet en zo vlug mogelijk achter elkaar naar de zolder. Daar barsten we allen in luid geweën los, maar nee, zo moet het niet want naast ons woonde ook nog mensen waar wij nog niets van gehoord hadden. Luidkeels werd er geroepen, gestompt en geslagen, dan geluisterd, nee geen taal of teken terug. Nogmaals en nogmaals geprobeerd contact te krijgen met de burens maar door de gierende wind en het klossende water werd alles verdoofd.

Zouden ze reeds zijn verdronken? Wanhopig werd er gewerkt om contact te krijgen en God zij dank, we kregen contact en juist op het moment dat we contact met elkaar hadden hoorden we aan de woning een gewelddadig gekraak, zou nu reeds de woning het al begeven. Ik keek eens even door een spleet, die door dat gekraak in de woning gekomen was en zag dat volledig de schuur was weggeslagen en deze reeds verslonden was in de woeste golven.

🏠 Evacuatie op
1 februari 1953
op de Vosmeersedijk.

‘Luidkeels hoorden wij de buurman schreeuwen’

Onze buurmensen hoorden wij klagend en wenend over de zolder gaan. Och, Heer wat zal er toch met ons gaan gebeuren. Maar nee stil zitten dat kom niet en dat mocht niet. Met man en macht werd er gewerkt een gat in de binnenmuur te krijgen om zo doende een doorgang tot onze burens te krijgen, maar

weer een zwaar gekraak, een plons. Luidkeels hoorden wij de buurman schreeuwen, wat was er gebeurd? Nog wanhopiger werd er gewerkt een gat in de muur te krijgen, dat na ongeveer een uur hard werken gelukte. Toen zagen we dat reeds de topgevel uit buurmans huis was weggeslagen. Rillend van de kou en grote angst zaten ze samen in een hoekje, totdat we een doorgangsweg gemaakt hadden tot onze zolder. Samen zaten toen de bewoners van “t Smidske” op de huiszolder van de familie van Bavel waar ze gezamenlijk nog een stukje worst en een appel konden eten, die bij ons op zolder lagen. Verder was er niets en hadden we niets dan natte kleren waar mee we door het water naar de zolder waren gevlucht. Verder werd er papier en baalzakken rond onze voeten en benen gewonden om felle kou te kunnen weerstaan.

Daar zaten we toen, moedeloos en angstig voor hetgeen wat er nog zou gaan gebeuren. We keken eens door het zolderraam naar buiten en zagen hoe de woeste golven rukten en schuurden en langzamerhand zagen we nu dit en dan weer wat anders omver slaan en verdwijnen in de grote golven, die steeds door de gierende wind werden opgezweept en voortgejaagd. Op de dijken zagen we de mensen staan die ons toewuifden en riepen

‘Dan keek de een uit het zolderraam, dan de ander’

als wilden ze ons nog een laatste troost geven. Dan keek de een door het zolderraam, dan de ander, wenkend roepend huilend en opeens zagen we een bootje bemand met 3 personen. Goddank, er kwam redding, ploeterend en werkend aanschouwde we de bemanning in het bootje dat spelend op de woeste golven dobberde en op zeker moment zagen we geen bemanning en geen bootje meer. De woeste golven hadden hen reeds 30 meter uit de wal al verslonden, doch God zij dank zonder mensenoffers. Het was toen 10 uur in de voormiddag.

Samen besloten we, buurman en ik, om een gat te gaan kappen in het dak om daarlangs, wanneer de redding komt, ons allen te kunnen redden en na een uur was onze redding-opening gemaakt. We kropen door deze opening naar de nok van het dak met een laken in de hand, om te kunnen weergeven dat we in uiterste nood zaten, maar door de felle kou konden we dit niet lang volhouden. Dan ging de een en dan ging de ander zitten en dan weer een ander. We zwaaiden en zwenkten, maar nee, niemand kon ons hulp bieden. Een vliegtuig dat ons passeerde kreeg ons in het oog en vloog cirkel-gewijs rond onze woning. Steeds lager en lager. Beide handen staken we op als smeekbede tot de piloot, ach red ons. Nog steeds bleef hij rondvliegen, steeds korter bij ons, maar ach deze piloot zat ook machteloos in zijn toestel.

Ruim anderhalf uur heeft dit toestel gemanoeuvreerd, totdat deze piloot met ons had gezien hoe een tweede boot, bemand met priesters uit Oudenbosch als een luciferdoozje omsloeg in de golven. Dappere heren waren dit, ja helden mag ik wel zeggen, want nadat de boot op ongeveer 80 meter afstand van de woning was omgeslagen en deze mensen grote moeite hadden hun eigen leven te redden werd na een korte pauze een nieuwe poging gewaagd, door een touw te spannen vanaf Notendaal naar onze woning, maar helaas ook deze strijd moest na een grote worsteling worden opgegeven. De tranen sprongen bij deze moedige heren in de ogen, terwijl ze uitriepen “die mensen moeten gered worden” maar de woeste golven waren zo onerbarmelijk dat alle pogingen moesten worden opgegeven. En zo staarden wij vanaf de zolder en het dak naar de mensenmenigte op de dijk, die daar ook met ons vol angst zaten, wat zal de nood ons brengen?

Het was inmiddels al rond 8 uur in de namiddag. De wind gierde maar door en het bruisende water deed zijn best onze woning volkomen te verwoesten. Steeds vielen er steenbrokken omlaag en kwamen er gapende scheuren zichtbaar. De angst van de Smidske bewoners werd steeds groter, vooral toen wij zagen hoe grote houtwrakken en dergelijke onze woning passeerden van huizen en schuren die reeds waren bezweken. Langzamerhand voelden wij hoe onze woning op zijn fundamenteen begon te sidderen en steeds werd het slechter. De woning begon te schudden, alsof we in een wieg lagen. We wisselden nog enkele persoonlijke woorden want we zagen aankomen dat de woning de weerstand niet kon houden en dat we spoedig..... O God sta ons bij.

‘Wat zal de nood ons brengen?’

🏠 Het sluiten van de zeedijk, februari 1953.

En zie, terwijl de brokstukken nog omlaag vielen zagen we door de opening hoe een boot met flinke vaart door de woeste golven heen zoog, in de richting van onze woning en voordat we hem allemaal hadden gezien lag hij reeds voor het gat dat we in het dak gemaakt hadden. Drie stoere soldaten waren ons behulpzaam met het overstappen van de woning naar de boot. God zij dank, door deze dappere jongens en door de verhoorde smeekbede stonden wij na enkele minuten weer op vaste wal. Daar werden we overgezet in een luxe auto die ons naar het ziekenhuis in Steenbergse bracht, waar we verder die dag een goede verzorging kregen. Helaas voordat we Steenbergse hadden bereikt verklaarden ooggetuigen dat onze woning het had begeven en een prooi der woeste golven was geworden.

Toen ik de volgende morgen ging kijken vond ik de weggespoelde resten versplinterd en verpletterd tegen de dijk kapot. De tranen sprongen me in de ogen terwijl ik zacht zei, 't was Gods wil.

Jan van Bavel, februari 1953

De foto's bij dit artikel komen uit de collectie van de heemkundekring Ambachtsheelijkheid Nieuw-Vossemeer.

Een verborgen parel in de Peel

door Tjeu van Ras

De beschrijvingen van de parochiekerk van de Heilige Kruisvinding in Odiliapeel komen allemaal uit op het uitzonderlijke en bijzondere karakter van het gebouw. Een kerk in de puurste vorm van de Bossche School, ontworpen door Jan de Jong. Een kerk die nog helemaal in originele staat is en bovendien nog steeds in gebruik als kerk. Kenners noemen het 'een verborgen parel in de Peel'. Maar hoe lang blijft deze parel als kerk nog in gebruik? En wat moet er dan mee gebeuren?

► *Interieur van de kerk van de Heilige Kruisvinding in Odiliapeel.*

De kerk van Odiliapeel maakt deel uit van de Petrusparochie, een fusieparochie van de kerken van Uden, Boekel, Zeeland, Venhorst, Volkel en Odiliapeel. Vijf jaar geleden presenteerde het parochiebestuur een Kerkenvisie, een van de eerste in de provincie. Jasper van Deurzen uit Sint-Michielsgestel was daar nauw bij betrokken. Nog steeds, want nu is hij door de parochie gevraagd plannen te maken voor de toekomst van het kerkgebouw in Odiliapeel. Want het lijkt onvermijdelijk dat het kerkgebouw zijn oorspronkelijke functie zal verliezen. Ook in Odiliapeel is het aantal kerkgangers sterk teruggelopen. ►

Steeds warmer

Dat het een bijzonder gebouw is gaat aan veel mensen voorbij. Aan de buitenkant is dat wel te begrijpen, het gebouw oogt massief. Dat verandert voor wie zijn ogen goed de kost geeft. Zoals Ad Daverveld dat ondervindt. Hij is namens de parochie belast met het toezicht op het vastgoed. “De eerste indruk is kil. Maar je moet blijven kijken. Je ziet steeds meer. Het is helemaal Jan de Jong. Ik heb het moeten leren waarderen, maar het is voor mij steeds warmer geworden.”

De Bossche Schoolstijl is na de Tweede Wereldoorlog ontstaan. Het belangrijkste kenmerk van de Bossche School is de toepassing van een strikt verhoudingensysteem, gebaseerd op het zogeheten plastische getal, een proportie gebaseerd op de driedimensionale - vandaar ‘plastische’ - opvatting van de wereld om ons heen. Priester en architect Dom van der Laan introduceerde deze ontwerpwijze. Jan de Jong gaf daar zijn eigen - strikte - invulling aan en dat is in de kerk in Odiliapeel tot in de kleinste details te zien.

Gesamt Kunstwerk

Het Catharijne Convent in Utrecht onderschrijft dat. Het deed onderzoek en dat geeft aan dat gebouw én interieur geheel in de stijl van de Bossche school zijn. Het Utrechtse museum noemt het ‘een belangrijk en zeldzaam voorbeeld van een overgeleverd interieurenssemble in de stijl van de late Bossche School. De kerk met zijn interieur wordt gezien als een ‘Gesamt Kunstwerk’. Vorig jaar hebben instanties als de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de provincie Noord-Brabant, de gemeente Maashorst en diverse deskundigen zich bezighouden met het kerkgebouw. In een werkgroep kijken ze hoe het gebouw in stand kan worden gehouden. “Doel is een duurzame herbestemming. Misschien is een combinatie van een nieuwe bestemming en een kerkfunctie mogelijk”, aldus Jasper van Deurzen.

Meer bekendheid geven aan het kerkgebouw. Dat is een van de doelen voor het borgen van het voortbestaan. “Niet iedereen heeft iets met de kerk. Door er meer over te vertellen, krijgt het gebouw meer waarde. In de regio, in de provincie maar ook

⌄ Kerk met de klokkentoren.

⌄ Jasper van Deurzen.
(Foto: Tjeu van Ras)

⌄ Kerkmeubilair.

plaatselijk. De lokale gemeenschap is belangrijk, in Odiliapeel beseft lang niet iedereen hoe bijzonder het gebouw is,” zo schetst Jasper van Deurzen. Jan de Jong was met het ontwerp van deze kerk volgens Van Deurzen op het toppunt van zijn kunnen. “Hij heeft er alles bij betrokken, tot en met de liturgische gewaden. Die zijn er nog steeds. Ik was er zelf niet zo bekend mee. Frappant want de architectuurstijl staat internationaal hoog aangeschreven. Heel bijzonder dat het in zo’n klein dorp staat. Het is een soort Ufo in de Peel.”

Workshop

In een speciale workshop begin maart kunnen deelnemers kennis maken met de Bossche Schoolstijl, met het plastisch getal en met de architectuur van Jan de Jong. Een workshop onder de vlag van de parochie, die graag ziet dat er een goede toekomst is voor het gebouw. Een workshop met veel informatie, maar zeker ook bedoeld om mogelijkheden voor behoud aan te dragen.

De foto's van het gebouw en het interieur van de kerk komen van de site www.kerkfotografie.nl

Een heemkundekring besturen: hoe doe je dat?

door Kees van Kempen

Het vinden van goede bestuursleden, hoe kun je vrijwilligers helpen, hoe onderhoud je contacten zoals met een gemeente? Het zijn zomaar wat vragen waarmee veel besturen worstelen. Het komt allemaal neer op de belangrijkste vraag: Hoe zorg ik dat mijn vereniging/stichting haar werk met succes kan blijven doen?

Onder de titel “Besturen van een heemkundekring” wil het bestuur van Brabants Heem ook dit jaar de eendaagse workshop organiseren over dit onderwerp. Ervaringen uitwisselen, zorgen delen, voorbeelden bespreken, discussie en wensen op het gebied van verschillende onderwerpen, waarmee een bestuur van een heemkundekring/erfgoedvereniging heeft te maken.

Waar kan het in de workshop over gaan?

Alle onderwerpen kunnen aan de orde komen, maar om een eerste beeld te geven denken wij aan onder andere:

- Vrijwilligersmanagement
- Het inrichten van de organisatie
- Juridische verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid
- De relatie met de gemeente
- Cultureel ondernemerschap
- Het imago van de heemkundekring, de identiteit van je vereniging
- Het bereik van jongere mensen
- Het vinden van nieuwe bestuursleden of een nieuwe voorzitter
- Financiën
- De samenstelling van het bestuur, een heldere rolverdeling tussen bestuursleden, een rooster van aftreden
- Het opstellen van een beleidsnotitie
- Hoe implementeer je al die nieuwe impulsen van Brabants Heem, zoals digitalisering, immaterieel erfgoed, groen erfgoed, e.d.

Deelnemers aan de workshop kunnen vooraf aangeven welke onderwerpen of vragen zij graag aan de orde zien komen, elke workshop kan dus anders zijn. De meest genoemde bepalen de agenda van de workshop.

Organisatie

De workshops worden voorbereid en begeleid door drie bestuursleden van Brabants Heem, te weten Ineke Strouken, Tjeu van Ras en Kees van Kempen. Mochten zich specifieke onderwerpen aandienen, dan houden we de optie open voor die onderwerpen een deskundige erbij te betrekken. Wij denken met z'n drieën in elk geval veel te weten van de inhoud van erfgoed, van communicatie en van organisatie.

De workshop is op zaterdag 30 september 2023 van 's morgens 10 uur tot 's middags 4 uur. We denken aan maximaal 15 deelnemers. Deelnemers betalen 10 euro. Een locatie is er nog niet, maar wellicht heeft een van de deelnemers daarvoor een locatie beschikbaar.

Aanmelden

Aanmelden voor de workshop “Besturen van een heemkundekring” kan vanaf nu door een mailtje te sturen naar: keesvankempen@brabantsheem.nl

Bij de aanmelding aangeven:

1. Welke onderwerpen u graag aan de orde ziet komen op de workshop;
2. Mailadres en telefoonnummer.
3. Eventueel een locatie beschikbaar?

Voor Frans van de Pol geen zwart gat

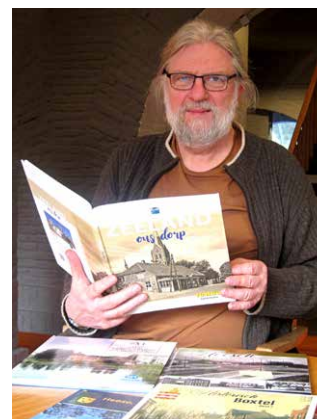
door Tjeu van Ras

Meer dan 35 jaar werkte hij als bibliothecaris bij het BHIC in Den Bosch. Eind van deze maand kan Frans van de Pol zijn bureau leegruimen. Een leven tussen duizenden boeken zit er dan op, maar van een 'zwart gat' na zijn pensionering wil hij niet weten. Hij blijft Brabant doortrekken om foto's te maken, zijn grote hobby. Hij heeft er al tienduizenden gemaakt.

Dat bureau leegmaken wordt nog een klus. Terwijl in de bibliotheekrekken alles keurig is gerangschikt, is zijn bureau het toonbeeld van een man die met duizenden dingen tegelijk bezig is. Frans van de Pol, geboren in Herpt en woonachtig in Den Bosch, is van oorsprong docent gezondheidskunde, maar hij heeft nooit voor de klas gestaan, alleen toen hij stage moest lopen. Na de meest uiteenlopende baantjes kwam hij in 1985 terecht bij het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) als bibliothecaris. Een baan die hem op het lijf geschreven is. "Vooral de laatste decennia is het bijzonder, er kwam steeds meer publiek hier. Als bibliothecaris probeer je de mensen vooruit te helpen, ze zoveel mogelijk informatie te geven."

Alles dat van belang is voor Brabant dat bij het BHIC binnenkomt wordt verzameld en die hele verzameling gaat in een online te raadplegen database. De reden dat mensen fysiek niet meer hoeven af te dalen naar de bibliotheek in de kelder. Het is secuur werk en het wordt met passie gedaan. Met Frans van de Pol tussen de rekken met boeken doorlopen laat dat zien. Met grote regelmaat laat Frans een bijzonder boek zien met steeds een mooi verhaal erbij. Natuurlijk zal hij het missen. "Ik laat het netjes achter voor mijn opvolger."

Als bibliothecaris probeer je mensen vooruit te helpen

Frans van de Pol met bij zich de eerste stickerboeken die binnen zijn gekomen. (Foto: Tjeu van Ras)

Stickerboek
Rijsbergen en
Teteringen

Stickerboeken

Tot de laatste dag is Frans met de bibliotheek bezig. Niet alleen met oude boeken. Eind vorig jaar is hij begonnen met het verzamelen van stickerboeken, die overal in de provincie worden of zijn gemaakt. Voor het BHIC wil hij een complete verzameling aanleggen. De eerste boeken zijn al binnen. "Dat zijn allemaal ontzettend leuke boeken. Ze geven inzicht hoe mensen tegen hun dorp of stad aankijken. Je ziet dat mensen er met plezier aan werken." En daarom zijn ze zeker voor het BHIC interessant.

Afgelopen jaar zijn er op veel plaatsen in de provincie dergelijke boeken verschenen. Gesponsord door een plaatselijke supermarkt gaan heemkundekringen er mee aan de slag en worden er talloze mensen bij betrokken. "Het is een verzamelobject, waar in de meeste plaatsen drukbezochte ruildagen worden gehouden. Opvallend vind ik dat ieder dorp in deze boeken belicht wat de samenstellers zelf uniek vinden." Voorbeelden zijn er genoeg. Frans laat de eerste boeken zien, die bij het BHIC zijn binnengekomen: van Heesch, van Boxtel, van Teteringen, van Zeeland en meer. Boxtel maakte zelfs twee delen. De heemkundekring De Drie Heerlijkheden van de gemeente Zundert gaf er vorig jaar twee uit, een over Zundert, een over Rijsbergen. Frans van de Pol wil ze allemaal hebben. "Ze komen in de collectie, zijn straks in te zien, maar worden net als alle andere boeken uit de bibliotheek niet uitgeleend."

Stickerboeken kunnen worden gestuurd naar: BHIC, t.a.v. Frans van de Pol, Postbus 81, 5201 AB 's-Hertogenbosch

Jeugdcanon van Bergen op Zoom

door Elvira Adriaansen

De Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom heeft eind vorig jaar twee canons gepubliceerd, de 'Canon van Bergen op Zoom: 55 hoogtepunten verteld voor jong én oud' en de 'Jeugdcanon van Bergen op Zoom. Het avontuur van Sarah en Tom'.

De 'Canon van Bergen op Zoom: 55 hoogtepunten verteld voor jong én oud' bevat 55 hoofdstukken/vensters die zijn geschreven door docenten van de 12,5 jaar bestaande School voor Geschiedenis. Ze volgen de tijdvakken, zoals deze ook in de landelijke Canon gehanteerd worden. Naast de vele afbeeldingen en foto's per venster, is elk tijdvak bovendien door lokale illustratoren voorzien van een bijpassende illustratie.

Spannend

De jeugdcanon is een spannend en verhalend geschiedenisavontuur gericht op kinderen in de leeftijd van 7 tot 12 jaar. De twee kinderen Sarah en Tom beleven een tijdreis en ontdekkingsstocht door Bergen op Zoom. Zij belanden via een mysterieuze tunnel elk hoofdstuk in een andere periode in de geschiedenis, maar ook op een andere – minder of meer herkenbare - plek in de stad. Per tijdvak ontmoeten zij twee kinderen, beleven zij allerlei avonturen en ervaren zij het dagelijks leven

uit dat tijdvak. Met het aanbieden van de Jeugdcanon van Bergen op Zoom in verhaalvorm probeert de Geschiedkundige Kring op een vernieuwende wijze de jeugd meer te betrekken bij de lokale geschiedenis.

Speels

Er is gekozen voor een levendig en pakkende verhaallijn, waarin de lezer op speelse wijze wordt meegenomen naar een aantal momenten en gebeurtenissen uit de geschiedenis van de stad. De jeugdcanon is voorzien van prachtig gedetailleerde illustraties, gemaakt door een landelijke bekende Bergse illustratrice. Extra bijzonder is dat

de jeugdcanon, inclusief tijdlijn, niet alleen als losstaand boekwerk is uitgegeven, maar eveneens is opgenomen als apart hoofdstuk in de Canon van Bergen op Zoom. Met nadruk een uitgave voor oud én jong, dus.

Naar aanleiding van de jeugdcanon van Bergen op Zoom is een specifieke Werkgroep Jeugd opgericht. De eerste taak van deze werkgroep was het op een bijzondere wijze aanbieden van de Jeugdcanon aan het basisonderwijs. Elke basisschool in Bergen op Zoom heeft voor groep 7 een speciaal hiervoor ontwikkelde

'Oude Kist' ontvangen met hierin 30 Jeugdcanons, een tijdlijnposter én een aantal historische objecten, zoals oude foto's en munten, historische kaarten en middeleeuwse aardewerk scherven. Deze leskisten, boeken en objecten zullen op de scholen blijven

en regelmatig voorzien worden van nieuwe objecten. Bovendien kunnen de kisten gebruikt worden bij lessen rondom geschiedenis en erfgoededucatie, zowel door leerkrachten als door andere erfgoedaanbieders. ■

Met nadruk een uitgave voor jong én oud

Elke basisschool ontving een 'Oude Kist'

Meer informatie op:
www.geschiedkundigekringboz.nl/de-kring-kijkt-om-naar-de-toekomst/

De ramen van de Kruisherenkapel Uden

door Toon Swinkels

Eind vorig jaar is er een bijzonder boek gepresenteerd met afbeeldingen en beschrijvingen van de gebrandschilderde ramen in het klooster, de kapel en het voormalig college van de Kruisheren in Uden.

De schrijvers, Wim en Gerrit van Stiphout, hebben een jarenlange studie gemaakt van deze ramen. Dankzij de medewerking van Luciën Bressers van het 'Udenarchief -van Bressers' en fotograaf/vormgever Ad van den Broek heeft dat geresulteerd in een kleurrijk boek met fraaie afbeeldingen van zo'n vijftig glas-in-loodramen. Ad van den Broek heeft veel tijd gestoken in de vormgeving van het boek en ingewikkelde handelingen moeten verrichten om de gebrandschilderde ramen met haarscherpe foto's goed tot hun recht te laten komen. De schrijvers Wim en Gerrit hebben bij elk raam voor een korte beschrijving van de afbeelding gezorgd en daarbij ook melding gemaakt van de godsdienstige betekenis ervan. Heel bijzonder is dat er enkele ramen beschreven worden uit het oude kruisherenklooster en van het voormalig College van het Heilig Kruis. Deze gebouwen zijn nu niet meer voor het publiek toegankelijk omdat het appartementencomplexen zijn geworden. In het laatstgenoemde gebouw is vooral één raam speciaal; het is gewijd aan de moord in 1965 op een aantal missionarissen in de toenmalige Belgisch Kongo, waaronder enkele Udenaren.

Op de hardcoveromslag van het boek prijken de twee oudste ramen van de Kruisherenkapel. Deze ramen zijn nog afkomstig uit de vroegere kapel die in 1904 is afgebroken. Ze tonen afbeeldingen van Onze Lieve Vrouw ter Linde en de legende van het Wonderkruis. In de huidige Kruisherenkapel zijn verder vijftig glas-in-loodramen te bewonderen uit de periode 1905 tot en met 1947.

In het boek wordt in twee hoofdstukken ingegaan op de historie van 375 jaar aanwezigheid van de Kruisheren in Uden. Zo krijgt de lezer een aardige indruk van hoe de Kruisheren zich niet alleen hebben ingezet voor het godsdienstig leven van de Udenaren, maar ook een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het onderwijs in Uden. Er wordt eveneens aandacht besteed aan de geschiedenis van het voormalige College van het Heilig Kruis (klein-seminarie). Vele oude foto's uit het "Udenarchief-van Bressers" verlichten deze hoofdstukken.

Het boek is voor € 14,95 verkrijgbaar door een mail te sturen naar: info@udeningeschriften.nl

» Wim Konings in de burgemeesterskamer in het verenigingsgebouw van zijn heemkundekring. Deze kamer is geheel ingericht met onderdelen uit het laatste gemeentehuis dat in gebruik was in Sprang Capelle. (Foto: collectie Heemkundevereniging Sprang-Capelle)

Wim Konings nieuw bestuurslid van Brabants Heem

Wim Konings uit Sprang-Capelle wordt als bestuurslid van Brabants Heem de opvolger van penningmeester Pieter Jacobs. Wim Konings stelt zich voor:

Als Brabander ben ik tijdens mijn werkzame leven altijd verbonden gebleven met het Brabantse land. Na het afronden van mijn opleiding in Tilburg, heb ik o.a. een aantal jaren in het buitenland gewerkt en de laatste 20 jaar tot aan mijn pensionering heb ik als directievoorzitter gewerkt bij een bedrijfsonderdeel van de BAM-groep in de infrabouw. Midden-Brabant is met uitzondering van enkele jaren tot nu toe altijd mijn woonomgeving geweest.

Mijn interesse voor het immateriële culturele erfgoed is ontstaan binnen mijn familie waarbij mijn broer me min of meer de weg gewezen heeft. Een boek van de Heemkundevereniging Sprang-Capelle, waarin mijn geboorte-omgeving beschreven werd, was de sleutel op het figuurlijke heemkundeslot, die de deur opende.

Inmiddels ben ik vele jaren lid van een heemkundevereniging, waarbij de interesse gegroeid is. Dat heeft geleid tot een bestuurlijke functie als voorzitter van de Heemkundevereniging Sprang-Capelle en sinds kort ook medebestuurslid van Brabants Heem. Een mooie uitdaging die ik met enthousiasme en passie zal invullen. In het bestuur zal ik na het afscheid van Pieter Jacobs o.a. zijn plaats als penningmeester van Brabants Heem innemen. ■

Onderscheidingen Brabants Heem

Twee heemkundekringen vierden hun 75-jarig bestaan. Ze ontvingen van Brabants Heem de replica van het standbeeld van pastoor Willem Binck. En bij deze en andere kringen werden vrijwilligers geëerd met de zilveren draaginsigne van Brabants Heem.

Alphen

'Binck is weer thuis in zijn en jullie Alphen'. Deze uitspraak deed voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem vrijdag 3 februari toen hij het Binckbeeldje uitreikte aan voorzitter Eddy de Swart van de jubilerende kring Carel de Roy. De leden vierden dat het die dag precies 75 jaar geleden is dat de heemkundekring voor Alphen 'en omgeving' opgericht was. Logischerwijze stond het jubileum van Carel de Roy mede in het teken van Willem Binck, pastoor van Alphen en medeoprichter en oud-voorzitter van Brabants Heem. Henk Hellegers constateerde dat het wel apart was dat Binck heel Brabant doorkruiste om heemkundekringen op te richten, maar dat zijn Alphen pas na een jaartje volgde. Zeven heemkundekringen gingen Carel de Roy voor.

◀ Het beeldje van Binck voor voorzitter Eddy de Swart.
(Foto: collectie Heemkundekring Carel de Roy)

Onsenoort

Heemkundekring Onsenoort, de heemkundekring voor de voormalige gemeenten, die nu deel uitmaken van de gemeente Heusden, vierde in 2022 haar 75-jarig bestaan. Eind vorig jaar heeft de kring de jubileumactiviteiten afgesloten. Daarbij werd de kring vereerd met de bronzen replica van het beeld van pastoor Binck. Henk Hellegers, voorzitter van Brabants Heem reikte het beeldje van oprichter pastoor Binck uit aan vice-voorzitter Gien van Wijk. Burgemeester Willemijn van Hees van Heusden had een grote verrassing. Ze reikte aan voorzitter Adrie Verboord de erepenning van de gemeente Heusden uit.

Oosterhout

Met een scala aan activiteiten viert De Heerlijkheid Oosterhout dit jaar het vijftigjarig bestaan van de heemkundekring. De opening van het feestjaar was op 17 januari in theater De Bussel in Oosterhout. Namens het bestuur van Brabants Heem reikte voorzitter Henk Hellegers die dag het tinnen herinneringsbord uit aan voorzitter Frans Timmermans van De Heerlijkheid Oosterhout. Hellegers reikte tevens het zilveren draaginsigne van Brabants Heem aan Simon Burggraaf uit. Simon Burggraaf begon een paar jaar na de oprichting met activiteiten voor de heemkundekring en is nog steeds actief. Hij ontwikkelde lesmateriaal en was betrokken bij het uitdragen van erfgoed aan jong en oud. Hij heeft een bijzondere belangstelling voor genealogie, verzorgt lezingen, publiceert artikelen in het maandblad van De Heerlijkheid Oosterhout, stelt tentoonstellingen samen en was lang lid van het bestuur van de kring.

▶ Replica van het standbeeld van pastoor Binck.
(Foto: Brabants Heem)

▶ Simon Burggraaf.
(Foto: De Heerlijkheid Oosterhout)

Stampersgat

Jan van Aken, oud-voorzitter van heemkundekring Stampersgat “Parel aan de Welen” heeft uit handen van Brabants Heembestuurslid Bart van Eekelen de zilveren draaginsigne met oorkonde ontvangen. Dat gebeurde bij de viering van het veertigjarig bestaan van de kring. In april 1981 zijn de heemkundige kringen in Stampersgat en Oud Gastel opgericht, “Het land van Gastel” en de heemkundige kring Stampersgat. Later besloot Stampersgat op eigen benen te gaan staan. In 2015 is de naam omgedoopt tot heemkundekring Stampersgat “Parel aan de Welen”. Vooraf aan de uitreiking van het insigne had Jan van Aken in het kort de geschiedenis van de heemkundekring van Stampersgat geschetst.

► Bart van Eekelen reikte de onderscheiding met oorkonde uit aan Jan van Aken
(Foto: collectie Parel aan de Welen)

Uden

Aan de voormalige bestuursleden Has Hendriks en Jacques Brouwer van Heemkundekring Uden is het draaginsigne van Brabants Heem uitgereikt. Vanaf april 2009 was Has Hendriks secretaris en plaatsvervangend penningmeester van de kring. Hij organiseert verder de jaarlijkse quiz, die ook dit jaar weer op de nieuwjaarsbijeenkomst gehouden werd. Jacques Brouwers maakte vanaf 2010 deel uit van het bestuur. Zijn favoriete taak in het bestuur was educatie en informatieverstrekking aan schooljeugd, met name via het schoolproject Jet&Jan. Verder was Jacques reisleader bij de jaarlijkse uitstapjes van de heemkundekring en betrokken bij het project Vluchtoord. Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem speldde de draaginsignes op tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst van de heemkundekring.

◄ Het zilveren insigne wordt door Henk Hellegers opgespeld bij Jacques Brouwer. In het midden Has Hendriks
(Foto: collectie Heemkundekring Uden)

Waalre

Uit handen van Brabants Heembestuurslid Theo Cuijpers heeft Lambert Jansen uit Waalre de zilveren draaginsigne met oorkonde van Brabants Heem ontvangen. Dat gebeurde bij zijn afscheid als voorzitter van de stichting Waalre's Erfgoed. Jansen kreeg de onderscheiding voor zijn vele verdiensten voor de stichting. Hij was vele jaren voorzitter. Lambert was betrokken bij lokale en regionale overheden en instanties waarin de historie van belang was, zoals bijvoorbeeld daar waar nieuwbouw gepland stond. Hij gaf leiding aan archeologische onderzoeken, was lid van de

► Theo Cuijpers reikt de onderscheiding uit aan Lambert Jansen.
(Foto: collectie Stichting Waalre's Erfgoed)

straatnamencommissie, betrokken bij diverse projecten op het gebied van ruimtelijke ordening en nam hij deel aan de diverse klankbordgroepen georganiseerd door de gemeente.

Eersel

Frans Teunis, lid en sedert 2001 voorzitter van de Heemkundige Studiekring ‘De Acht Zaligheden’ in Eersel heeft voor zijn grote verdiensten de zilveren draaginsigne met oorkonde ontvangen van Brabants Heem. Hij

kreeg de onderscheiding voor zijn werk als voorzitter van de studiekering, dat hij met veel passie en toewijding heeft gedaan. Onder zijn voorzitterschap zijn vele initiatieven gestart en zijn veel zaken gerealiseerd zoals het zorgen dat de studiekering een eigen heemkamer kreeg en deze werd ingericht, het opstarten van een eigen website, het opzetten van een eigen bibliotheek, het instellen en opstarten van diverse studiegroepen zoals de studiegroep boerderijen, de fotogroep, de studiegroep archeologie, het mede realiseren van de uitgifte van een aantal boeken, het vertegenwoordigen van de studiekering bij een aantal organisaties en het organiseren van lezingen. Bijzonder voor Brabants Heem is zijn deelname aan de commissie Brabantse Heemdagen.

Agenda en jubilea

16 maart	Bestuursvergadering Brabants Heem
21 maart	50 jaar Vrienden van Den Bosch
22 maart	Regiobijeenkomst regio 9 in Zeeland
30 maart	Regiobijeenkomst regio 7 in Veghel
22 april	50 jaar Nieuw-Vossemeer
18 mei	Bestuursvergadering Brabants Heem
24 mei	75 jaar Helmond
5 juni	Kopijstop De Koerier 97
15 juni	Raad van Aangeslotenen 't Dommeltje Boxtel
20 juli	Bestuursvergadering Brabants Heem
21 september	Bestuursvergadering Brabants Heem
5 oktober	Regiobijeenkomst regio 7 in Boxtel
19 oktober	Raad van Aangeslotenen Brabants Heem
16 november	Bestuursvergadering Brabants Heem

De Koerier

De Koerier in 2023

In 2023 verschijnt De Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u kopij opsturen of mailen. Houdt u zich wel aan de inleverdatum.

Ongeveer drie weken na de inleverdatum ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten van de aangesloten kringen, verenigingen en stichtingen en op de website geplaatst. Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave verschijnt in juni 2023. De uiterste inleverdatum hiervoor is **maandag 5 juni 2023**.

In 2023 verschijnt De Koerier in maart, juni, september en december

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 125 zelfstandige Brabantse heemkundekringen en erfgoedverenigingen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkundekringen.

Ontwerp: Peter van Gerwen

gerwen online en offline reclame

Drukwerk: Em. De Jong

 Koninklijke Drukkerij Em. de Jong
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook, hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen, tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

De Koerier wordt verzonden naar verenigingen, instellingen en particulieren. Stichting Brabants Heem wordt geacht daarvoor toestemming te hebben gekregen bij de opgave. De gegevens worden zorgvuldig beheerd en niet aan derden beschikbaar gesteld of voor andere doeleinden gebruikt. Wie wil dat zijn/haar gegevens worden verwijderd kan daarvoor een bericht sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Een opmerkelijk beeld in Vlijmen

Mede op initiatief van heemkundekring Onsenoort is Het Plein in Vlijmen eind vorig jaar verrijkt met een kunstwerk, dat herinnert aan de V1's die aan het eind van WOII Vlijmen troffen. Het is een V in roestvrijstaal en cortenstaal, ontworpen door René van Boxtel, voormalig stadsrestaurateur van Heusden-vesting. Op het kunstwerk een gedicht van Vlijmenaar Cees Akerboom.

 Foto: collectie heemkundekring Onsenoort